

**SOJUSZ
PÓŁNOCNOATLANTYCKI**

w środowisku
niepewności i zmiany

—

Dwadzieścia lat
członkostwa Polski

DZIAŁANIA SOJUSZU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO WOBEC GRUZJI

1. WSTĘP

Kaukaz leży na styku Europy, Azji Centralnej oraz Bliskiego Wschodu i charakteryzuje się wielką różnorodnością. Jest regionem wielu kontrastów politycznych, społecznych, religijnych, a także etnicznych¹. Z tego powodu jest zaliczany do obszarów niestabilnych i wysoce konfliktogennych. W przeszłości był kolebką rozwoju cywilizacyjnego i wniósł ogromny wkład w światowe dziedzictwo kulturowe. Jego historia charakteryzuje się wzniosłymi i dramatycznymi dziejami. Z uwagi na swoje usytuowanie geograficzne zarówno w przeszłości, jak i obecnie odgrywa niezwykle istotną rolę geopolityczną. To tutaj krzyżują się najważniejsze szlaki komunikacyjne, przenikają się do dziś religie i kultury, obcują ze sobą liczne narody².

Obecnie istotne znaczenie dla relacji na tym obszarze mają zaszczości historyczne oraz oddziaływanie aktorów zewnętrznych. Rozpad ZSRR spowodował w tym regionie wielkie zmiany ilościowe i jakościowe, co w konsekwencji doprowadziło do przekształcenia tego obszaru w element międzynarodowej rywalizacji o wpływy. Region traktowany jako niepodzielna domena ZSRR stał się obszarem międzynarodowego zainteresowania i terenem ścierania się wpływów międzynarodowych. O wpływy w regionie aktywnie rywalizować zaczęły Turcja, Iran i USA, wykorzystując osłabioną Rosję, która

¹ A. Chodubski, *Kaukaz: legenda a rzeczywistość społeczno-polityczna regionu*, [w:] *Kaukaz: transformacja przywództwa i elit politycznych*, red. T. Bodio, Warszawa 2012, s. 58.

² T. Bodio, *Wprowadzenie: Z badań nad przywództwem i elitami politycznymi Kaukazu*, [w:] *Kaukaz: transformacja przywództwa...*, s. 17.

w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku nie wypracowała jeszcze jednolitej koncepcji swojej polityki wobec tego obszaru³.

Gruzja z punktu widzenia geopolityki pełni bardzo ważną rolę, a jej ponadprzeciętne znaczenie wynika z faktu, iż przez terytorium tego kraju można uzyskać dostęp do Azerbejdżanu, państwa kluczowego w tym regionie ze względu na znaczne zasoby ropy naftowej i gazu. Terytorium Gruzji to bogata infrastruktura szlaków transportowych dla energii zlokalizowanej pomiędzy Iranem, Turcją, Rosją, Morzem Kaspijskim i Morzem Czarnym. Czynniki te dają szansę na dywersyfikację i wzmocnienie bezpieczeństwa dostaw energii do Europy.

Gruzja to terytorium posiadające znaczny potencjał, ale jednocześnie narażone na rywalizację o wpływy. Zainteresowanie Gruzją wzrosło zdecydowanie po tzw. rewolucji róż w 2003 roku i jednoznacznym określeniu priorytetów polityki zagranicznej tego państwa. Od tego czasu jednym z najważniejszych zadań polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Gruzji jest przystąpienie do Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO) i integracja z Unią Europejską (UE)⁴. Małe i słabe państwo, położone na skrzyżowaniu Europy, Azji i Bliskiego Wschodu, stało się dziś na Kaukazie największym wyzwaniem dla bezpieczeństwa, rozumianego zarówno w kategoriach *soft*, jak i *hard*⁵. Sytuację komplikuje dziś sąsiedztwo Rosji, która postrzega Gruzję jako tzw. bliską zagranicę, czyli własną strefę wpływów i zdecydowanie negatywnie reaguje na europejskie i atlantyckie aspiracje Tbilisi. W tym celu po rozpadzie ZSRR wsparła przemiany polityczne, powodujące w konsekwencji umacnianie się ruchów separatystycznych i dezintegracji regionu, który na wiele lat pogrążył się w konfliktach etnicznych. Doprowadziły one do sytuacji, w której dziś około 20% terytorium Gruzji znajduje się pod okupacją (na obszarach tych funkcjonują tzw. państwa nieuznawane – Abchazja i Osetia Południowa, będące *de facto* rosyjskimi protektoratami).

³ W. Materski, *Zakaukazie – obszar rywalizacji pomiędzy Rosją, Turcją i Persją*, [w:] *Kaukaz w dobie globalizacji*, red. A. Furier, Poznań 2005, s. 25.

⁴ Strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Gruzji, *European and Euro-Atlantic Integration*, <<http://mfa.gov.ge/>>, dostęp 22 VI 2019.

⁵ M. Muskhelishvili, *Institutional Change and Social Stability in Georgia*, „Southeast European and Black Sea Studies” 2011, vol. 11, no. 3, s. 317–319.

2. TRUDNY POCZĄTEK

Dokonując analizy historii wzajemnych relacji Gruzji z NATO, można się przekonać, iż po rozpadzie ZSRR Gruzja była jednym z pierwszych państw poradzieckich, które nawiązały kontakty z Sojuszem Północnoatlantyckim. Już w 1992 roku, wkrótce po ogłoszeniu niepodległości, Gruzja przystąpiła do Rady Współpracy Północnoatlantyckiej (NACC), która pięć lat później, w 1997 roku została przekształcona w Radę Partnerstwa Euroatlantyckiego. Już wówczas w NATO upatrywano skutecznej i realnej zapory przeciwko postępującej dezintegracji kraju. Pierwszy prezydent Gruzji, Zwiad Gamsachurdia, który był zdecydowanym antykomunistą i charakteryzował się radykalnymi poglądami, cechował się jednak zbytnim idealizowaniem Zachodu (USA, NATO) i wiarą w jego pomoc w walce z Rosją, którą oskarżał o agresję. Niestety zbyt ostra retoryka wobec Rosji, forsowany gruziński nacjonalizm i nadmierne idealizowanie Zachodu doprowadziły do zbrojnego konfliktu z Osetią Południową i Abchazją w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku.

Na przełomie 1991/1992 roku doszło do zamachu stanu i wojny domowej. Gruzja w 1992 roku stała się państwem *de facto* upadłym, pogrążonym we własnych konfliktach. Politykę bezpieczeństwa Gruzji w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku wyznaczały trzy cele: przeciwdziałanie rozpadowi państwa, poszukiwanie wyjścia z niekorzystnego układu stosunków z Rosją i minimalizowanie zagrożenia z jej strony⁶. Kolejny prezydent Gruzji, Eduard Szewardnadze, aby zapobiec całkowitej dezintegracji państwa, na przełomie 1993/1994 roku zmuszony został do podjęcia intensywnej współpracy z Rosją, wyrażenia zgody na stacjonowanie jej wojsk oraz wejście Gruzji do Wspólnoty Niepodległych Państw. Pozwoliło to na wygaszenie i zamrożenie większości konfliktów na dłuższy czas, ale nie na ich ostateczne uregulowanie⁷.

⁶ Д. Девдариани, *Грузия и Россия: трудный путь к примирению*, [w:] *Государственность и безопасность: Грузия после «революции роз»*, red. Б. Коппитерс, Р. Легволд, <https://carnegieendowment.org/files/9601statehood_russian.pdf>, s. 183–192, dostęp 22 VI 2019.

⁷ K. Fedorowicz, *Konflikty na Kaukazie Południowym jako czynniki destabilizujące rzeczywistość społeczno-polityczną*, „Studia Europejskie” 2015, nr 4, s. 187.

3. DŁUGA DROGA DO SOJUSZU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO

W polityce Sojuszu Północnoatlantyckiego wobec Gruzji można wyodrębnić kilka zdecydowanie wyróżniających się przedziałów czasowych. Pierwszy to lata 1992–1998 charakteryzujący się dużą wstrzemięźliwością wobec Gruzji. Z kolei lata 1999–2002 to czas ewolucyjnej zmiany w podejściu NATO do bezpieczeństwa Kaukazu i samej Gruzji. Trzeci okres przypada na lata 2003–2008 i cechuje go znacząca intensyfikacja wzajemnych kontaktów i przyjęcie przez Gruzję jako priorytetu uzyskania członkostwa w NATO. Okres czwarty ma swój początek w 2009 roku, po tzw. wojnie pięciodniowej Gruzji z Rosją.

Lata 1992–1998 charakteryzują się formalną, początkowo bardzo powolną i mało efektywną, współpracą NATO z Gruzją. W 1992 roku Gruzja przystępuje do Rady Współpracy Północnoatlantyckiej (NACC), dwa lata później w 1994 roku jako jedno z pierwszych państw poradzieckich przystępuje do natowskiego programu Partnerstwo dla Pokoju (PfP), programu praktycznej współpracy dwustronnej pomiędzy euroatlantyckimi krajami partnerskimi a NATO. Aktywnie uczestniczy w regularnych wspólnych ćwiczeniach wojskowych i szkoleniach dla dowódców, a także w międzynarodowych seminariach i konferencjach na temat aktualnych wyzwań w zakresie bezpieczeństwa, organizowanych przez Sojusz i kraje partnerskie w ramach programu.

W 1995 roku w ramach współpracy w dziedzinie edukacji gruzińscy eksperci przechodzą coroczne szkolenia w szkole NATO w Oberammergau (Niemcy) oraz w Wyższej Szkole Obrony NATO w Rzymie (Włochy). Rok później Gruzja opracowała i przekazała do NATO pierwszy Indywidualny Program Partnerstwa (IPP)⁸. Widocznym przejawem zainteresowania NATO Gruzją i kwestią bezpieczeństwa na Kaukazie była pierwsza i symboliczna wizyta sekretarza generalnego NATO Javiera Solany w Gruzji w lutym 1997 roku, podczas której stwierdził on, że bezpieczeństwo Europy pozostałoby niekompletne, gdyby nie uwzględniono krajów Kaukazu Południowego.

Jako główny cel NATO w tym okresie Javier Solana określił wzmocnienie bezpieczeństwa krajów, które podzielają wszystkie wartości europejskie, po-

⁸ Strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Gruzji, *NATO–Georgia Relations*, <<http://mfa.gov.ge/>>, dostęp 22 VI 2019.

czynając od zasad integralności terytorialnej i praw mniejszości etnicznych⁹. Z kolei prezydent Eduard Szewardnadze stwierdził, że Gruzja, choć nie przewiduje (wówczas) przystąpienia do NATO, uważa siebie i region Kaukazu Południowego za część składową strefy bezpieczeństwa europejskiego, która ukształtuje się wraz z rozszerzeniem NATO na Wschód. Proces ten powinien zaowocować gwarancjami bezpieczeństwa także dla małych państw, takich jak Gruzja¹⁰. Należy zauważyć, iż w tym okresie stroną najbardziej aktywną i zainteresowaną wzajemną współpracą była Gruzja, a nie NATO. To Tbilisi było stroną inicjującą i lobbującą za większym zaangażowaniem Sojuszu na Kaukazie.

W początkowo dość trudnej drodze Gruzji do NATO w 1993 roku doszło do bardzo symbolicznego wydarzenia. W październiku 1993 roku amerykański generał pochodzenia gruzińskiego John Shalikashvili otrzymał z rąk prezydenta USA Billa Clintona nominację na Przewodniczącego Kolegium Połączonych Szefów Sztabów Sił Zbrojnych USA¹¹. Był pierwszym w historii amerykańskiej armii Przewodniczącym Szefów Sztabów urodzonym poza granicami USA¹². Wydarzenie to zostało szeroko odnotowane przez gruzińskie media.

Od początku niepodległości Gruzji relacje z NATO rozwijały się bardzo powoli, co było związane z problemami wewnętrznymi samej Gruzji, ale przede wszystkim z polityką Paktu wobec obszaru poradzieckiego. Sojusz Północnoatlantycki w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku w sposób bardzo ostrożny i bojaźliwy odnosił się do państw Układu Warszawskiego, nawiązując jedynie współpracę polityczną i kształtując instytucje umożliwiające podejmowanie jedynie konsultacji, które nie mogły mieć konfrontacyjnego stosunku wobec Rosji. Północnoatlantycka Rada Współpracy

⁹ Strona internetowa Sojuszu Północnoatlantyckiego, *NATO Secretary General Javier Solana visits Moldova, Georgia, Armenia and Azerbaijan*, <https://www.nato.int/cps/en/SID-E-1230A12-6594771C/natolive/news_25406.htm>, dostęp 22 IV 2019.

¹⁰ Strona internetowa The Jamestown Foundation, *Solana Received Warmly in Georgia...*, <<https://jamestown.org/program/solana-received-warmly-in-georgia/>>, dostęp 22 VI 2019.

¹¹ W. Materski, *Gruzja*, Warszawa 2010, s. 310.

¹² Generał John Shalikashvili urodził się w 1936 r. w Warszawie w rodzinie gruzińskich arystokratów. Jego ojciec był gruzińskim oficerem kontraktowym w polskim wojsku i brał udział w kampanii wrześniowej. W 1944 r. rodzina Shalikashvilich uciekła z Polski przed nadchodzącą Armią Czerwoną do Niemiec, skąd wyemigrowała do USA.

(NACC) miała stanowić jedynie forum współpracy i dialogu. Polityka NATO wówczas była nastawiona na wzmocnienie stosunków z Rosją kosztem kontaktów z innymi państwami. Sam Pakt, jako sojusz obronny z czasów zimnej wojny, nie był przygotowany na nowe czasy i powstanie w wyniku rozpadu systemu biopolarnego swoistej próżni bezpieczeństwa na obszarze byłego ZSRR¹³. W Brukseli nie przewidziano, że po zakończeniu zimnej wojny dominować będą konflikty wewnętrzne, etniczne, religijne, wojny domowe, a nie konflikty międzypaństwowe.

Warto przytoczyć w tym miejscu wspomnienia pierwszego ministra spraw zagranicznych III Rzeczypospolitej, Krzysztofa Skubiszewskiego, który mówił, iż na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku kwestia poszerzenia NATO o nowych członków nie znajdowała się w ogóle w myśleniu i polityce państw zachodnich. Powściągliwość związana była z próbą utrzymania przy władzy w Moskwie Michaiła Gorbaczowa oraz przeprowadzeniem trudnej operacji zjednoczenia Niemiec i włączenia obszaru byłej NRD do NATO¹⁴. Po stronie NATO rysowała się postawa obronno-zniechęcająca. Głównie państwa europejskie „broniły się” przed perspektywą rozszerzenia i na różne sposoby starały się zniechęcić potencjalnych kandydatów poprzez oferowanie im rozmaitych rozwiązań zastępczych (np. Północnoatlantycka Rada Współpracy, program Partnerstwo dla Pokoju)¹⁵.

4. GRUZJA JAKO KLUCZ DO BEZPIECZEŃSTWA NA KAUKAZIE

Pierwsza połowa lat dziewięćdziesiątych XX wieku dla NATO to czas stopniowego osławiania się z nową sytuacją geopolityczną i radykalnymi przemianami na Kaukazie. Dostrzeżono, iż Kaukaz pozostawiony sam sobie może stać się tzw. czarną dziurą i zalążkiem niebezpiecznych tendencji, które szybko rozprzestrzenią się na inne terytoria. Druga połowa lat dziewięćdziesiątych XX wieku na Kaukazie to czas dezintegracji i bezprawia. Nierozwiązany kon-

¹³ T. Stępniewski, *Geopolityka regionu Morza Czarnego w pozimnowojennym świecie*, Lublin–Warszawa 2011, s. 361–363.

¹⁴ K. Skubiszewski, *Polska i Sojusz Atlantycki w latach 1989–1991*, „Sprawy Międzynarodowe” 1999, nr 1, s. 9–15.

¹⁵ R. Kuźniar, *Droga do wolności. Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej*, Warszawa 2008, s. 100.

flikt w Czeczeni, jego eskalacja na obszarze Kaukazu Północnego i wschodniej Gruzji, funkcjonowanie tzw. państw nieuznawanych na terenie Gruzji (Abchazja i Osetia Południowa), brak kontroli nad większą częścią swojego terytorium – to wszystko spowodowało postrzeganie Gruzji jako państwa upadłego (*failed state*), które nie potrafi wypełniać swoich funkcji i szybko może stać się „eksporterem” dezintegracji, wojen etnicznych i bezprawia.

Gruzja pozostawała państwem w stanie zamrożonych konfliktów, nie dysponując siłami wojskowymi i politycznymi pozwalającymi na ich rozwiązanie. Targana była wewnętrznymi sporami (m.in. kilka prób zamachów na życie prezydenta), pogrążona w głębokim kryzysie gospodarczym i uzależniona od Rosji. Ta sytuacja niejako zmusiła decydentów w Sojuszu Północnoatlantyckim do zmiany postrzegania znaczenia Kaukazu Południowego i Gruzji w kontekście globalnego bezpieczeństwa. Nie bez znaczenia dla tej zmiany była decyzja Sojuszu o przyjęciu nowych członków w 1999 roku (Polska, Czechy, Węgry), co zmieniło układ bezpieczeństwa w tej części Europy.

Również w samej Gruzji coraz częściej politycy wypowiadali się o potrzebie pogłębienia relacji z NATO. Prezydent Eduard Szewardnadze w oficjalnych wystąpieniach coraz częściej dawał do zrozumienia, że bezpieczeństwo i integralność terytorialną Gruzji należy wiązać z członkostwem w NATO. Podczas kampanii wyborczej w 2000 roku zadeklarował, że jedyną skuteczną drogą do wyzwolenia się od wpływów i nacisków Rosji jest możliwie bliska współpraca z USA oraz strategiczne partnerstwo z NATO i UE. Zadeklarował też chęć wprowadzenia Gruzji do NATO. Już w 1998 roku otwarto misję dyplomatyczną Gruzji przy NATO, a w czerwcu 2001 roku w Poti na terytorium Gruzji zostało zorganizowane wspólnie przez NATO i kraje partnerskie wielonarodowe szkolenie wojskowe na dużą skalę *Cooperative Partner – 2001*¹⁶.

W czerwcu 2000 roku Gruzja podpisała umowę wojskową z USA, na mocy której strona amerykańska podjęła się zorganizowania i wyposażenia armii gruzińskiej w formule zbliżonej do standardów NATO¹⁷. W 2002 roku Gruzja została objęta programem *Georgia Train and Equip Program* (GTEP), w ramach którego amerykańscy instruktorzy zaczęli szkolić gruzińskich wojskowych. Program GTEP rozpoczął działalność w maju 2002 roku i zajmuje się

¹⁶ Strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Gruzji, *NATO–Georgia Relations*, <<http://mfa.gov.ge/>>, dostęp 22 VI 2019.

¹⁷ W. Materski, *Gruzja...*, s. 331.

potrzebą zwiększenia bezpieczeństwa Gruzji i zagwarantowania jej suwerenności. Jego celem jest wspieranie Gruzji w zakresie bezpieczeństwa granic, walki z terroryzmem, reagowania kryzysowego i reformy wojskowej¹⁸. Program ten był odpowiedzią na prośbę rządu Gruzji o pomoc w celu zwiększenia jego zdolności do walki z terroryzmem i zajęcia się sytuacją w Wąwozie Pankiskim¹⁹, graniczącym bezpośrednio z Czeczenią. Działania te miały uzupełniać inne działania antyterrorystyczne na całym świecie i zwiększać stabilność na Kaukazie.

W ramach tego programu w 2002 roku doszło do wspólnej akcji sił specjalnych USA i Gruzji w Wąwozie Pankiskim przeciwko ukrywającym się tam terrorystom²⁰. Program o wartości około 64 mln dolarów obejmował nie tylko szkolenie, ale także ćwiczenia praktyczne oraz wyposażenie gruzińskiej armii. Spowodowało to natychmiastową reakcję Rosji, która w odwecie wprowadziła na granicy rosyjsko-gruzińskiej obowiązek wizowy, z którego zwolniła jedynie mieszkańców Abchazji i Osetii Południowej²¹. Ponadto władze rosyjskie ostrzegły władze USA, iż amerykańska obecność wojskowa w Gruzji skomplikuje sytuację w tym regionie i utrudni walkę z międzynarodowym terroryzmem.

Stopniowa zmiana w podejściu NATO do bezpieczeństwa na Kaukazie miała swoje przyczyny w ewolucji strategicznej koncepcji zarówno USA, jak i NATO po rozszerzeniu się na Wschód w 1999 roku. Integracja Gruzji i pozostałych państw Kaukazu Południowego stawała się z biegiem czasu coraz ważniejszym elementem misji NATO – zapewnienia stabilności w międzynarodowym otoczeniu państw członkowskich tej organizacji²². Szczególnego znaczenia nabrały decyzje szczytu waszyngtońskiego NATO z kwietnia 1999 roku, gdzie przedstawiona nowa koncepcja wychodziła poza dotychczasowe ramy funkcji obronnych i ogłaszała politykę „otwartych drzwi”. Zgodnie

¹⁸ Strona internetowa Departamentu Stanu USA, *Georgia Train and Equip Program (GTEP)*, <<https://2001-2009.state.gov/r/pa/ei/pix/b/eur/18737.htm>>, dostęp 23 VI 2019.

¹⁹ A. Jasiakiewicz, *Problem Pankisi w polityce Rosji wobec Gruzji za rządów Władimira Putina*, [w:] *Kaukaz w dobie globalizacji...*, s. 69–77.

²⁰ *Georgia Train and Equip Program (GTEP)*, <<https://www.globalsecurity.org/military/ops/gtep.htm>>, dostęp 23 VI 2019.

²¹ W. Materski, *Gruzja...*, s. 331.

²² O. Pliszczyńska, *Polityka „niebezpieczeństwa” Gruzji*, Lublin 2010, s. 44.

z tym każde państwo, które chciało przystąpić do NATO, mogło to uczynić po spełnieniu określonych warunków.

W podpisanej deklaracji zaznaczono, iż NATO pozostaje otwarte dla wszystkich europejskich demokracji, niezależnie od ich położenia geograficznego, chętnych i zdolnych do wypełnienia obowiązków wynikających z członkostwa, a włączenie ich zwiększy ogólne bezpieczeństwo i stabilność w Europie. Sojusz jest zasadniczym filarem szerszej społeczności o wspólnych wartościach i wspólnej odpowiedzialności. Współpracując ze sobą, sojusznicy i partnerzy rozwijają współpracę i likwidują podziały narzucone przez zimną wojnę, aby pomóc w budowaniu całej i wolnej Europy, w której bezpieczeństwo i dobrobyt są wspólne i niepodzielne²³.

5. BLISKA WSPÓŁPRACA

Do zdecydowanej zmiany w polityce NATO wobec Gruzji doszło na przełomie 2002/2003 roku. Od tego czasu mamy do czynienia z okresem olbrzymiej intensyfikacji wzajemnych relacji zarówno ze strony samego Sojuszu, USA, jak i Gruzji. Wpływ na to miały dwa czynniki.

Po pierwsze, wydarzeniem, które zdecydowanie zmieniło stosunek NATO i USA wobec Gruzji, były ataki terrorystyczne z 11 września 2001 roku na World Trade Center w Nowym Jorku. Od tej chwili zainteresowanie USA i NATO Kaukazem zdecydowanie wzrosło. Priorytet walki z terroryzmem wymusił wręcz większą realną aktywność na Kaukazie Południowym w celu zapewnienia bezpieczeństwa i stabilności. W kwaterze głównej NATO dostrzeżono, iż tzw. państwa upadłe, do których zaliczono Gruzję, mogą stać się potencjalnym schronieniem dla terrorystów. Brak kontroli granic, bezpośrednie sąsiedztwo niestabilnej Czeczenii spowodowało, że m.in. Gruzja stała się, ze względu na swoje strategiczne położenie, zapleczem wojny z terroryzmem. W ciągu kilku dni po atakach na WTC Gruzja zadeklarowała pełną współpracę z USA w tym zakresie (zaoferowano współpracę wywiadowczą, zgodę na przeloty nad własnym terytorium, możliwość tankowania i korzystania z gruzińskich baz woj-

²³ Strona internetowa Paktu Północnoatlantyckiego, *The Washington Declaration Signed and Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999*, <<https://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-063e.htm>>, dostęp 23 VI 2019.

skowych)²⁴. Gruzja została określona jako terytorium o istotnym znaczeniu dla zewnętrznych interesów bezpieczeństwa USA. W imię własnego bezpieczeństwa oraz globalnej walki z terroryzmem USA i NATO znacząco zaktywizowały się na obszarach traktowanych dotąd marginalnie²⁵. Szybko udzieliło Gruzji zdecydowanego wsparcia finansowego, eksperckiego i politycznego w celu budowy sprawnej gruzińskiej armii i podjęto działania na rzecz procesu „naprawy upadłego państwa”. Globalny charakter zagrożeń związany z terroryzmem widoczny był także w działaniach NATO, które coraz bardziej było skłonne do angażowania się poza obszarem państw członkowskich.

Stany Zjednoczone i NATO wśród celów nowej polityki wobec państw poradzieckich szczególnie nacisk położyły na wspieranie demokratycznych reform i wolnorynkową transformację, przeciwdziałanie terroryzmowi, ograniczanie wpływów radykalnych ruchów społecznych, zapobieganie proliferacji broni masowego rażenia, zwalczanie nielegalnego handlu bronią oraz wciąganie państw regionu do współpracy z Zachodem poprzez takie instytucje jak NATO. Nie bez znaczenia był także wzrost znaczenia i potencjału Federacji Rosyjskiej, która poprzez swoją politykę gospodarczą i wpływy polityczne skutecznie ograniczała ekspansje USA i Zachodu w regionie Kaukazu Południowego²⁶. Na przełomie 2001/2002 roku USA i NATO ewidentnie zmieniły swoją strategię wobec tego regionu i coraz bardziej postrzegały ten teren jako „próżnię bezpieczeństwa”, sytuując go w centrum swojej zewnętrznej polityki bezpieczeństwa. Nastąpił wzrost „międzynarodowej widoczności” regionu i zmienił się punkt odniesienia w kwestii bezpieczeństwa²⁷.

Wychodząc z założenia, iż fundamentem bezpiecznego świata jest demokracja, USA zwiększyły zdecydowanie presję na władze Gruzji (jeszcze podczas prezydentury Eduarda Szewardnadze) w celu budowy demokratycznych i skutecznych instytucji i mechanizmów państwowych. To zaangażowa-

²⁴ O. Pliszczyńska, *op. cit.*, s. 33.

²⁵ S.E. Cornell, R. Mc Dermott, W. O'Malley, V. Socor, S. Starr, *Regional Security in the South Caucasus: The Role of NATO*, Central Asia-Caucasus Institute, <http://isdpc.eu/content/uploads/publications/2004_cornell-et-al_regional-security-in-the-south-caucasus.pdf>, dostęp 24 VI 2019.

²⁶ M. Raś, *Rosja jako konkurent Zachodu w regionie czarnomorskim*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2009, R. 7, cz. 1, s. 35.

²⁷ M. Celikpala, *Escalating Rivalries and Diverging Interests: Prospects for Stability and Security in the Black Sea Region*, „Southeast European and Black Sea Studies” 2010, vol. 10, s. 289.

nie, zarówno finansowe, eksperckie, jak i instytucjonalne znacząco ułatwiło przejście władzy w Gruzji przez prozachodniego Micheila Saakaszwilego w wyniku tzw. rewolucji róż w 2003 roku. Wzrosło poparcie międzynarodowe, w gruzińskim społeczeństwie pojawił się entuzjazm i pewność siebie. Do władzy doszło pokolenie młodych polityków, wykształconych na Zachodzie i władających lepiej językiem angielskim niż rosyjskim. Nowe elity, które objęły władzę, okazały wyraźną i niezachwianą prozachodnią orientację. W polityce zagranicznej przyjęto założenie, że podstawowym celem Gruzji jest przystąpienie do Unii Europejskiej i NATO. Po 2004 roku Gruzja zaczęła brać aktywny udział w akcjach militarnych NATO i misjach pokojowych, wysyłając swoje oddziały do Kosowa, Afganistanu i Iraku, umacniając tym samym swoją wiarygodność jako ważnego sojusznika NATO²⁸.

Radykalne przemiany polityczno-społeczne w Gruzji na przełomie 2003/2004 roku były kolejną przesłanką dla NATO i USA, która doprowadziła do zmiany podejścia wobec tego państwa. Gruzja po „rewolucji róż” 2003 roku stała się dla Zachodu najbardziej spektakularnym przykładem eksportu zachodniego modelu polityczno-gospodarczego na obszarze WNP, przykładem sukcesu w budowie sprawnych, nowoczesnych struktur państwa. Gruzja weszła na drogę bezprecedensowych na obszarze poradzieckim dynamicznych reform. Celem stało się zakotwiczenie kraju w europejskich i euroatlantyckich strukturach politycznych i bezpieczeństwa, a tym samym trwałe wyrwanie kraju z rosyjskiej strefy wpływów.

Przeprowadzenie radykalnych zmian umożliwiło wsparcie ze strony Zachodu, przede wszystkim Stanów Zjednoczonych, będących nie tylko politycznym patronem procesu transformacji Gruzji, ale także najważniejszym źródłem inspiracji dla nowej ekipy rządzącej, jeśli chodzi o kierunki i kształt wdrażanych reform. Stany Zjednoczone, jak i UE udzieliły Gruzji nie tylko poparcia politycznego (intensyfikacja dialogu z NATO, objęcie Gruzji Europejską Polityką Sąsiedztwa), ale także wydatnej pomocy materialnej (wielomilionowe granty i niskooprocentowane pożyczki) oraz doradczo-szkoleniowej (m.in. głęboka reforma armii pod patronatem USA)²⁹.

²⁸ S. Smite, G. Tarkhan-Mouravi, *Miłość Gruzji do kwiatów: rewolucja „związanych róż”?*, „Wschodnioznawstwo” 2008, t. 2, s. 55–56, 60–61.

²⁹ M. Matusiak, *Gruzińskie wybory. Między silnym państwem a demokracją*, „Punkt Widzenia OSW” 2012, nr 29, s. 5–11.

Tym samym w latach 2003–2008 nastąpiła gwałtowna intensyfikacja wzajemnych kontaktów NATO i Gruzji. Już w grudniu 2003 roku sporządzono projekt Indywidualnego Planu Partnerstwa Gruzji, a w październiku 2004 roku Rada Północnoatlantycka NATO zatwierdziła Indywidualny Plan Działań Partnerstwa Gruzji w ramach procedury milczenia i Gruzja przeszła do tzw. drugiego etapu integracji euroatlantyckiej. Indywidualny plan działań partnerskich Gruzji składa się z czterech części: kwestii politycznych i bezpieczeństwa; kwestii obronności, bezpieczeństwa i wojskowości; informacji publicznej, kwestii naukowych i środowiskowych oraz cywilnego zarządzania kryzysowego; administracji, obrony, bezpieczeństwa i zarządzania zasobami. Z kolei w dniu 14 lutego 2005 roku weszło w życie porozumienie w sprawie mianowania oficera łącznikowego między Gruzją a Sojuszem Północnoatlantyckim, na mocy którego oficer łącznikowy dla Kaukazu Południowego został przydzielony Gruzji³⁰.

Przyznanie Gruzji Indywidualnego Planu Działań na rzecz Partnerstwa (IPAP) w ramach NATO miało wydatnie pozytywny wpływ na przeprowadzenie wielu ważnych reform w kraju. Po raz pierwszy w historii Gruzji opracowano Strategię Bezpieczeństwa Narodowego³¹ i Narodową Strategię Wojskową. Duże zmiany zaszły w policji i wojsku, z których utworzono nowoczesne służby. Cała sfera bezpieczeństwa państwa przeszła gwałtowną transformację w kierunku zgodności ze standardami zachodnimi. Radykalnie ograniczono korupcję. Sukces reform udowodnił, jak bardzo chęć wstąpienia do NATO może przyczynić się do rozwoju państwowości³².

We wrześniu 2006 roku, podczas nieformalnego spotkania ministrów spraw zagranicznych NATO w Nowym Jorku, Sojusz podjął decyzję o rozpoczęciu intensywnego dialogu z Gruzją na tematy związane z członkostwem. Decyzja ta wyraźnie zaznaczyła jakościowo wyższy poziom w stosunkach NATO–Gruzja i była logicznym krokiem naprzód w stronę uzyskania przez Gruzję statusu kraju kandydującego do członkostwa. Przystąpienie Gruzji do

³⁰ Strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Gruzji, *NATO–Georgia Relations*, <<http://mfa.gov.ge/>>, dostęp 28 VI 2019.

³¹ Strona internetowa Ministerstwa Obrony Narodowej Gruzji, *National Security Concept of Georgia*, <<https://mod.gov.ge/en/page/70/national-security-concept-of-georgia>>, dostęp 7 VII 2019.

³² O. Pliszczyńska, *op. cit.*, s. 46.

zintensyfikowanego dialogu było znaczącym krokiem w przejściu od formatu partnerstwa do formatu kandydata do członkostwa. Intensyfikacja dialogu stanowiła mechanizm dwustronnej współpracy Sojuszu z Gruzją, której celem było przede wszystkim stworzenie podstaw do wejścia Gruzji w fazę MAP (*Membership Action Plan*) i przyjęcia oczekiwanego Planu Działań na rzecz Członkostwa³³.

Faza intensywnych relacji z NATO po 2003 roku doprowadziła do bezprecedensowych zmian w gruzińskiej armii. Siły zbrojne do czasu tzw. rewolucji róż były charakterystycznym elementem państwa, obrazującym jego stan. Niedoinwestowana, źle uzbrojona, nieefektywna – nie była w stanie zapewnić bezpieczeństwa państwa ani poważnie zagrozić tzw. *quasi*-państwom (Abchazja, Osetia Południowa) w wypadku eskalacji działań zbrojnych. W czasach prezydentury Eduarda Szewardnadze gruzińska armia cieszyła się sławą najgorszej i najsłabszej na Kaukazie. Już pod koniec swoich rządów dostrzegał to sam Szewardnadze, rozpoczynając ewolucyjną współpracę z USA w celu modernizacji sił zbrojnych.

Głęboka reforma gruzińskiej armii została rozpoczęta dopiero po zmianie władzy na przełomie 2003/2004 roku. Dokonany w ciągu kilku lat zakres zmian w siłach zbrojnych nie ma precedensu zarówno w samej Gruzji, jak i w całym regionie Kaukazu. Gruzkańska armia została poddana procesowi nieporównywalnie większemu niż w poprzednich latach. Proces transformacji armii objął liczne grono wojskowych, którzy podnieśli swoje zdolności bojowe (rozszerzenie programu *Train and Equip*, dodatkowe programy szkoleniowe, zwiększenie gruzińskiego kontyngentu w Iraku do 2000 osób, wysłanie kontyngentu do Afganistanu). Władze przeznaczyły ogromne sumy pieniędzy na rozbudowę armii, zakupy sprzętu. Wręcz drastycznie wzrosły nakłady na rozwój sił zbrojnych. W 2002 roku budżet wojskowy w Gruzji wyniósł 19 mln dolarów, w 2006 – 336 mln dolarów, a w 2007 – 906 mln dolarów (wzrost czterdziestokrotny w ciągu pięciu lat!). W 2007 roku budżet wojskowy Gruzji osiągnął 25% całości wydatków budżetowych i stanowił 7,5% PKB. Z tego sfinansowano zakupy nowoczesnego sprzętu (czołgi, wozy opancerzone, samoloty, radary, rakiety przeciwlotnicze, amerykańskie karabiny M-16),

³³ Strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Gruzji, *Chronology of Major Events of NATO–Georgia Cooperation*, <<http://mfa.gov.ge/>>, dostępn. 28 VI 2019.

budowę nowych obiektów wojskowych (np. baz wojskowa w Senaki) oraz modernizację starych. Doszło także do wzrostu uposażenia żołnierzy i zmian kadrowych. Tym samym w ciągu kilku lat Gruzja gwałtownie zmieniła jakość swoich sił zbrojnych, które stały się istotnym czynnikiem zmieniającym sytuację w regionie. Silna, nowoczesna i dobrze uzbrojona armia miała być czynnikiem zdecydowanie odstrasającym zarówno Rosję, jak i tzw. państwa³⁴. W kwestii integracji atlantyckiej w styczniu 2008 roku gruziński prezydent rozpisał referendum, w którym sformułowano jedno pytanie: czy opowiadasz się za wstąpieniem Gruzji do NATO? Aż 77% biorących udział w głosowaniu odpowiedziało – tak, a 23% – nie³⁵.

6. ZAPROSZENIE DO SOJUSZU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO – ODPOWIEDŹ ROSJI

Intensywne wysiłki gruzińskich władz na rzecz modernizacji państwa i struktur wojskowych spotkały się z pozytywną reakcją Sojuszu Północnoatlantyckiego, a w szczególności ze strony USA i Polski. To właśnie te dwa kraje w 2008 roku rozpoczęły „walkę” na forum NATO o zaoferowanie Planu Działania na rzecz Członkostwa (MAP) dla państw poradzieckich, szczególnie dla Ukrainy i Gruzji. Było to oczywiste z punktu widzenia tej organizacji, ale spotkało się ze zdecydowanym sprzeciwem Rosji, która podjęła działania destabilizujące na obszarze Abchazji i Osetii Południowej, co doprowadziło do konfliktu zbrojnego Rosji i Gruzji w sierpniu 2008 roku. Już na początku 2008 roku rosyjski ambasador przy NATO, Dmitrij Rogozin, ostrzegwał, że jeśli NATO zgodzi się na członkostwo Gruzji, to rozpocznie się „prawdziwa” secesja Abchazji i Osetii Południowej. Dodawał, że wstąpienie Gruzji do NATO zdestabilizuje cały Kaukaz i przyczyni się do pogorszenia stosunków z Rosją. Natomiast władze Gruzji argumentowały, że jeśli nie otrzymają zaproszenia do NATO, to właśnie z tego powodu Rosja zacznie sprawiać problemy³⁶.

³⁴ W. Bartuzi, K. Strachota, *Reintegracja czy rekonkwista? Gruzja wobec Abchazji i Osetii Południowej w kontekście uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych*, „Punkt Widzenia OSW” 2008, Warszawa 2008, s. 38–41.

³⁵ G. Kuca, M. Grzybowski, *System konstytucyjny Gruzji*, Warszawa 2012, s. 17.

³⁶ O. Pliszczyńska, *op. cit.* s. 10–11, 46–47.

Rosyjskie działania przyniosły oczekiwany skutek, gdyż podczas szczytu NATO w Bukareszcie w kwietniu 2008 roku władze Sojuszu nie zdecydowały się na przyznanie Gruzji i Ukrainie MAP (Planu Działania na rzecz Członkostwa). Podjęto decyzję, że Gruzja stanie się w przyszłości członkiem NATO, ale nie zrobiono w tym celu następnego kroku. Brak zaoferowania MAP wynikał głównie ze sprzeciwu Niemiec i Francji, a także z obaw samego NATO o pogorszenie stosunków z Rosją. Ponadto dla części państw NATO, niechętnych polityce poszerzenia, kwestia pogłębienia współpracy NATO z państwami poradzieckimi nie stanowiła pierwszoplanowego celu³⁷. Nieprzyznanie Gruzji w 2008 roku Planu Działania na rzecz Członkostwa należy uznać za największą porażkę Sojuszu Północnoatlantyckiego na Kaukazie Południowym. Część komentatorów decyzję tę określiła jako największe zwycięstwo Rosji wobec NATO. Nie doceniono wysiłków Gruzji i Ukrainy w działaniach zmierzających do wypełnienia warunków członkostwa i uznano za priorytet dobre relacje z Rosją, a nie misję stabilizacji politycznej i wojskowej na Kaukazie. Nie wsparto demokratycznych przemian w Gruzji i postanowiono dalej zwlekać z zaproszeniem tego państwa do NATO. Zdecydowany sprzeciw Francji oraz Niemiec doprowadził do fiaska poszerzenia NATO o Gruzję. Był to duży cios dla elit politycznych Gruzji, które dodatkowo musiały się zmierzyć z rosyjską agresją w sierpniu 2008 roku. Nie dość, że Rosja zablokowała poszerzenie NATO o Gruzję, to na dodatek po kilku miesiącach wzięła udział w ataku militarnym na ten kraj³⁸.

Jednym z najważniejszych wydarzeń w relacjach NATO–Gruzja było jednogłośnie poparcie polityczne Sojuszu bezpośrednio po rosyjskiej agresji wojskowej na Gruzję w sierpniu 2008 roku. Militarna agresja Rosji na Gruzję spotkała się ze zdecydowaną reakcją NATO, oczywiście werbalną, a nie militarną. Dnia 12 sierpnia 2008 roku w siedzibie NATO w Brukseli w formie 26+1 odbyło się spotkanie NATO–Gruzja poświęcone zagadnieniom rosyjskiej agresji. Władze NATO na specjalnym posiedzeniu jednogłośnie potępiły działania Rosji przeciwko Gruzji. Podjęto również decyzje o wizycie Rady Północnoatlantyckiej w Gruzji pod przewodnictwem sekretarza generalnego

³⁷ T. Stępniewski, *op. cit.*, s. 364–365.

³⁸ I. Khaindrava, *Between the South Caucasus and the Black Sea, or between Moscow, Washington and Brussels? Georgia's Choices*, [w:] *Identities, Ideologies and Institutions. A Decade of Insight into the Caucasus: 2001–2011*, red. A. Iskandaryan, Yerevan 2011, s. 25–26.

NATO w dniach 15–16 września 2008 roku. W dniach 21–22 sierpnia 2008 roku grupa 15 przedstawicieli komitetu NATO CEP (*Civil Emergency Planning*) odwiedziła Gruzję, aby ocenić szkody wyrządzone na miejscu przez działania wojenne Federacji Rosyjskiej³⁹.

Bezpośrednią decyzją NATO w związku z konfliktem w Gruzji było powołanie 15 września 2008 roku Komisji NATO–Gruzja. Podczas oficjalnej wizyty Rady Północnoatlantyckiej i Sekretarza Generalnego NATO w Gruzji podpisano dokument ramowy ustanawiający Komisję NATO–Gruzja. Dzień później odbyło się pierwsze posiedzenie Komisji. Najważniejszym zadaniem w pierwszym okresie funkcjonowania Komisji było udzielenie wszechstronnej pomocy Gruzji, koniecznej do odzyskania równowagi wewnętrznej po konflikcie z Rosją. Istotnym elementem wpływającym na kształtowanie polityki bezpieczeństwa stała się deklaracja o wsparciu wojskowym, dotycząca głównie rozwijania możliwości obronnych przez Gruzję. Dzięki stałym spotkaniom na szczepku prezydentów i ministrów spraw zagranicznych i obrony oraz Sekretarza Generalnego NATO możliwe stało się pozytywne realizowanie najważniejszych kwestii związanych z bieżącą i przyszłą sytuacją w Gruzji⁴⁰. Jednocześnie na szczepku ministerialnym sojusznicy podjęli decyzję o opracowaniu wraz z Gruzją rocznego programu krajowego. Program jest praktycznym mechanizmem współpracy między NATO a Gruzją, mającym na celu pomoc temu krajowi w osiągnięciu standardów NATO. Dokument, przedstawiany corocznie Sojuszowi, opiera się na rekomendacjach sojuszników oraz na priorytetach rządu gruzińskiego i zawiera szczegółowy plan działań na każdy rok.

7. PUSTE OBIETNICE

Rosyjska agresja na Gruzję i reakcja NATO na przełomie 2008/2009 roku zapoczątkowała nową fazę wzajemnych relacji, trwającą do dnia dzisiejszego. Z perspektywy Gruzji, państwa od lat współpracującego z Sojuszem i spełniającego kolejne wymagania członkostwa, można ją określić jako „wieczne

³⁹ Strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Gruzji, *Chronology of Major Events of NATO–Georgia Cooperation*, <<http://mfa.gov.ge/>>, dostęp 7 VII 2019.

⁴⁰ W. Gizicki, *Cień Prometeusza... Problemy bezpieczeństwa w regionie Kaukazu*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2009, R. 7, cz. 1, s. 108–109.

czuwanie/oczekiwanie” (*standby*). Sojusz nie zaprzestał kontaktów z Gruzją, utrzymuje je na wysokim szczeblu, jednak nie przyczynia się to do przybliżenia członkostwa Tbilisi w NATO. Gruzja cały czas współpracuje z NATO i wykonuje kolejne zalecenia, dokonuje reform armii, wysyła swoich żołnierzy na misje międzynarodowe⁴¹ w ramach NATO i innych organizacji, daje gwarancję poważnego traktowania swoich zobowiązań, jest lojalnym i sprawdzonym sojusznikiem, a mimo to do dziś otrzymuje jedynie słowa poparcia i zapewnienia, że kiedyś z pewnością stanie się członkiem NATO. Najlepiej obrazują to kolejne spotkania i deklaracje ze strony NATO na przestrzeni ostatnich lat.

Dnia 3 grudnia 2008 roku w siedzibie NATO w Brukseli odbyło się spotkanie ministrów spraw zagranicznych Komisji NATO–Gruzja, którzy podjęli decyzję o dalszej aktywizacji współpracy z Gruzją. W maju 2009 roku w siedzibie NATO w Brukseli odbyły się dwa spotkania Komisji NATO–Gruzja, a głównymi zagadnieniami omawianymi na spotkaniu były trwające reformy Sił Zbrojnych Gruzji oraz działania prowadzone na rzecz integracji z NATO. W marcu 2010 roku w siedzibie głównej NATO strona gruzińska przedstawiła Roczny Program Krajowy 2010 oraz Państwową Strategię na rzecz Terytoriów Okupowanych. Szczególne uznanie zostało wyrażone za znaczny wkład Gruzji w operację ISAF. W październiku 2010 roku sekretarz generalny NATO Anders Fogh Rasmussen odwiedził Gruzję i oficjalnie zainaugurował działalność Biura Łącznikowego NATO w Tbilisi.

W 2010 roku Zgromadzenie Parlamentarne NATO przyjęło rezolucję w sprawie sytuacji w Gruzji. Oceniono obecność wojsk rosyjskich na terytorium Gruzji jako naruszenie wynegocjowanego przez UE porozumienia o zawieszeniu broni z dnia 12 sierpnia 2008 roku oraz okupację terytorium

⁴¹ Gruzja jako znaczący uczestnik bezpieczeństwa euroatlantyckiego aktywnie uczestniczy w operacjach prowadzonych przez NATO. W latach 1999–2008 gruzińskie siły wojskowe zostały rozmieszczone w Kosowie. Gruzja uczestniczy również w operacji antyterrorystycznej *Active Endeavour* rozpoczętej na podstawie art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego natychmiast po atakach terrorystycznych z 11 września. Znaczące znaczenie ma wkład Gruzji w prowadzoną przez NATO operację ISAF w Afganistanie. Obecnie Gruzja jest drugim co do wielkości dostawcą wojsk do Afganistanu spośród państw nienależących do NATO. W trakcie misji w Iraku Gruzja wysłała do tego kraju 2000 swoich żołnierzy. Szerzej na temat misji pokojowych gruzińskiej armii *vide* strona internetowa Ministerstwa Obrony Gruzji, *International Missions*, <<https://mod.gov.ge/en/mission#>>, dostęp 7 VII 2019.

suwerennego kraju. Parlamentarzyści NATO wezwali Rosję do „odwrócenia skutków czystek etnicznych” i umożliwienia bezpiecznego i godnego powrotu wszystkich przesiedleńców wewnętrznych do swoich domów.

W listopadzie 2010 roku w Lizbonie odbył się szczyt NATO, na którym przyjęto nową koncepcję strategiczną. W deklaracji alianci potwierdzili decyzję ze szczytu w Bukareszcie w 2008 roku i powtórzyli, że „Gruzja stanie się członkiem NATO”. Członkowie NATO powtórzyli również swoje poparcie dla suwerenności i integralności terytorialnej Gruzji. Również w 2012 roku na szczycie NATO w Chicago w deklaracji alianci po raz kolejny potwierdzili, że „Gruzja stanie się członkiem NATO” i zauważyli, że Komisja NATO–Gruzja (NGC) i Roczny Program Narodowy Gruzji (ANP) odgrywają centralną rolę w nadzorowaniu procesu ustalonego na szczycie w Bukareszcie.

Na posiedzeniu ministrów spraw zagranicznych NATO 7 grudnia 2012 roku, które odbyło się w siedzibie NATO, alianci przyjęli komunikat, w którym Gruzja wraz z Republiką Północnej Macedonii, Czarnogórą oraz Bośnią i Hercegowiną została wymieniona jako aspirujący kraj partnerski NATO⁴². Po siedmiu latach od tej deklaracji, w 2019 roku członkiem NATO jest już Czarnogóra. Natomiast Północna Macedonia 6 lutego 2019 roku podpisała protokół w sprawie akcesji do NATO i obecnie oczekuje na jego ratyfikację przez parlamenty 29 państw członkowskich. Dopiero wówczas będzie pełnym członkiem NATO (zakończenie tej procedury najprawdopodobniej nastąpi w grudniu 2019 roku i wówczas to Północna Macedonia stanie się pełnoprawnym 30 członkiem NATO)⁴³.

Kolejny szczyt NATO w Brukseli w 2018 roku po raz kolejny potwierdził aktualność deklaracji przyszłego członkostwa Gruzji w Sojuszu, złożonej w 2008 roku w Bukareszcie, „tradycyjnie” nie precyzując przy tym jednak ewentualnej perspektywy, w jakiej miałyby to nastąpić. Podstawą dalszej współpracy mają pozostać dotychczas wypracowane mechanizmy integracji. W trakcie szczytu kilkakrotnie zapewniano, że Gruzini zostaną w przyszłości przyjęci do NATO, jednak w rzeczywistości miało to wydzźwięk jedynie

⁴² Strona internetowa Ministerstwa Spraw Zagranicznych Gruzji, *NATO–Georgia Relations*, <<http://mfa.gov.ge/>>, dostęp 7 VII 2019.

⁴³ Strona internetowa Paktu Północnoatlantyckiego, *NATO Allies Sign Accession Protocol for the Future Republic of North Macedonia*, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_163078.htm?selectedLocale=en>, dostęp 7 VII 2019.

symboliczny. Po raz kolejny państwa członkowskie nie zdołały dojść do konsensusu w kwestii akcesji Gruzji, w efekcie czego na każdym kolejnym szczycie podkreśla się, że obietnice złożone w 2008 roku w Bukareszcie pozostają w mocy, nie oferując jednocześnie Gruzinom MAP, lecz „zastępcze” instrumenty praktycznej współpracy⁴⁴. W takiej sytuacji nie wiadomo, jak odczytać kolejne zapewnienie Sekretarza Generalnego NATO w sprawie członkostwa Gruzji w tej organizacji. Podczas swojej wizyty w Tbilisi w marcu 2019 roku Jens Stoltenberg powtórzył, że Gruzja będzie członkiem Sojuszu Północnoatlantyckiego pomimo sprzeciwu Rosji. Jego zdaniem 29 sojuszników wyraźnie wskazało, że Gruzja zostanie członkiem NATO. Podkreślił, iż Rosja nie może decydować, kto może być, a kto nie członkiem NATO⁴⁵.

W sytuacji niezdecydowania części państw członkowskich NATO szczególnego znaczenia nabierają działania Polski, która niezmiennie cały czas opowiada się za jak najszybszym członkostwem Gruzji w NATO. Strona polska przy każdej okazji daje do zrozumienia, że sytuacja, w której Gruzja ma status „wiecznego kandydata” do NATO bez dalszej perspektywy członkostwa, jest niezrozumiała. I podejmuje działania na rzecz przybliżenia perspektywy członkostwa tego kraju w Sojuszu.

Rola Polski w tej chwili nabiera szczególnego znaczenia, gdyż od lutego 2019 roku do końca 2020 roku ambasada Polski w Tbilisi oficjalnie objęła na dwa lata funkcję punktu kontaktowego NATO w Gruzji. Placówka pełni funkcję Ambasady – Punktu Kontaktowego Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO CPE – *Contact Point Embassy*). Obejmuje sieć placówek państw członkowskich Sojuszu pełniących, na okres dwóch lat, funkcje nieformalnych przedstawicielstw organizacji na terytorium państw partnerskich na całym świecie. Wypełnianie przez Ambasadę RP w Gruzji obowiązków Ambasady Punktu Kontaktowego NATO stanowi także istotny instrument pogłębiania współpracy polsko-gruzińskiej. Wśród głównych zadań Ambasady RP w Gruzji jako Punktu Kontaktowego NATO wymieniono promocję i rozpowszech-

⁴⁴ Strona internetowa Paktu Północnoatlantyckiego, *Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity*, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm?selectedLocale=en>, dostęp 7 VII 2019.

⁴⁵ *Sekretarz generalny NATO: Mimo sprzeciwu Rosji Gruzja będzie w NATO*, <<https://www.defence24.pl/sekretarz-generalny-nato-mimo-sprzeciwu-rosji-gruzja-bedzie-w-nato>>, dostęp 7 VII 2019.

nianie w Gruzji informacji dotyczących Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz wspieranie realizacji programów współpracy NATO z Gruzją⁴⁶.

Ambasador RP w Gruzji Mariusz Maszkiewicz podkreślił, że funkcjonowanie ambasady jako Punktu Kontaktowego daje doskonałą możliwość wsparcia umocnienia relacji pomiędzy NATO i Gruzją, a także stanowi ważne narzędzie do poszerzania współpracy polsko-gruzińskiej. Gruzja zawsze była ważnym partnerem dla Polski. I to dla nas zaszczyt pełnić rolę mediatora w kwestii członkostwa Gruzji w NATO. Zapowiedział również, że ambasada chce utrzymać pozytywne nastroje w Gruzji, realizując projekty mające na celu zwiększenie wsparcia społecznego dla idei przystąpienia do NATO. Polscy dyplomaci będą się starać odwiedzać regiony, aby rozmawiać z młodymi ludźmi na temat kwestii bezpieczeństwa. Zostaną zorganizowane wizyty dziennikarzy w Polsce, aby mogli zobaczyć, jak wygląda NATO i jakie pozytywne zmiany wnosi w życie⁴⁷.

Również podczas oficjalnej wizyty w Polsce w maju 2019 roku Prezydent Gruzji Salome Zurbiszwili usłyszała od Prezydenta RP Andrzeja Dudy, iż Gruzja zawsze miała wsparcie Polski i absolutnie może na nie liczyć, jeśli chodzi o przynależność do NATO i UE. Wspieraliśmy, wspieramy i będziemy wspierać starania gruzińskie w tym zakresie, dopóki nie zostaną zrealizowane⁴⁸. Prezydent Gruzji w kwestii członkostwa w NATO zaznaczyła, iż plany Gruzji dotyczące przystąpienia do NATO są bardzo jasne i Gruzja z łatwością mogłaby przystąpić do tej organizacji następnego dnia rano, ponieważ przeprowadziła praktycznie wszystkie reformy i spełniła wszelkie wymagane standardy. Zdaniem Salome Zurbiszwili jeśli jutro rano zostałyby przyznany Tbilisi Plan Działań na rzecz Członkostwa w NATO, Gruzji zajęłoby około

⁴⁶ Strona internetowa Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Tbilisi, *Objęcie funkcji Punktu Kontaktowego NATO przez Ambasadę RP w Gruzji*, <https://tbilisi.msz.gov.pl/pl/p/tbilisi_ge_a_pl/aktualnosci/objecie_funkcji_punktu_kontaktowego_nato_przez_ambasade_rp_w_gruzji_?channel=www>, dostęp 7 VII 2019.

⁴⁷ Strona internetowa Studium Europy Wschodniej UW, *Ambasada RP w Gruzji objęła funkcję Punktu Kontaktowego NATO*, <<https://studium.uw.edu.pl/ambasada-rp-w-gruzji-objela-funkcje-punktu-kontaktowego-nato/>>, dostęp 7 VII 2019.

⁴⁸ Strona internetowa Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, *Prezydent: Polska wspiera aspiracje Gruzji ws. przynależności do NATO i UE*, <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,705,prezydent-polska-wspiera-gruzja-ws-nato-i-ue.html>>, dostęp 7 VII 2019.

dwóch miesięcy, by zakończyć spełnienie wymogów członkowskich. Z pewnością nie jest to kwestia gruzińskich reform, standardów, wydatków wojskowych, udziału w międzynarodowych misjach pokojowych⁴⁹. Gruzja obecnie jest naprawdę najbliżej drzwi do NATO w swojej historii. Prezydent Gruzji zaznaczyła, że dążeń Gruzji w stronę integracji euroatlantyckiej nie zatrzymała okupacja gruzińskich terytoriów Abchazji i Osetii Południowej. Jak zaznaczyła, utrzymanie tego kursu to największy sukces gruzińskich władz⁵⁰.

8. ZAKOŃCZENIE

Mimo długotrwałego odwołania przez Sojusz przyjęcia w swoje szeregi Gruzji, Gruzini niezmiennie pozostają „wzorowym” partnerem, starając się możliwie maksymalnie dowieść swojego zaangażowania w proces integracji euroatlantyckiej. Najbardziej widocznym dowodem na determinację gruzińskich władz pozostaje zaangażowanie w natowskie misje wojskowe i stabilizacyjne. Szczególnie ważne w kontekście debaty nt. wydatków na zbrojenia w ramach Sojuszu jest to, iż Gruzja tradycyjnie przeznaczona ponad 2% swojego PKB na obronność (obecnie 2,11%). Z uwagi na chęć sprostania natowskim wymogom, Gruzini zmieniają również samą strukturę swojego budżetu, aktualnie zbliżając się do redukcji kosztów osobowych (pensje, benefity socjalne) do poziomu poniżej 50% całości wydatków zbrojeniowych (spadek z 67% w 2017 roku do 53% w 2018 roku) oraz osiągając wymagany poziom 20% wydatków na modernizację i zakup uzbrojenia. Nie bez znaczenia pozostają wreszcie także działania Gruzji i NATO na rzecz wzrostu wzajemnej interoperacyjności: od 2015 roku funkcjonuje wspólne Centrum Szkoleniowe NATO–Gruzja, zainaugurowany został 3-letni program ćwiczebny dla wojsk lądowych Gruzja–USA (*Georgia Defense Readiness Program*, GDRP) w gru-

⁴⁹ *Georgian Leader Sees NATO Future, Seeks Tough Line on Russia*, <<https://www.apnews.com/d3a3cf2cfo8a4c2dbfebdze4f18d393e>>, dostęp 7 VII 2019.

⁵⁰ *Prezydent: Wspieramy euroatlantyckie aspiracje Gruzji*, <<https://www.defence24.pl/prezydent-kontynuujac-dzielo-l-kaczynskiego-wspieramy-euroatlantyckie-aspiracje-gruzji>>, dostęp 7 VII 2019; strona internetowa Prezydenta Gruzji, *President Zourabichvili: More Europe, More NATO, and More Poland in Georgia!*, <<https://www.president.gov.ge/eng/pressamsakhuri/siakhleebi/salome-zurabishvili-meti-evropa,-meti-nato-da-meti.aspx>>, dostęp 7 VII 2019.

zińskiej bazie Vaziani, co roku zaś w kraju odbywają się wspólne manewry wojskowe *Noble Partner*⁵¹.

Funkcjonujący od 2008 roku mechanizm współpracy między Gruzją a NATO określić można jako „zamrożone partnerstwo”. Programy współpracy gruzińsko-natowskiej są oficjalnie określane przez sam Sojusz jako „wszelkie praktyczne narzędzia” w celu przygotowania kraju do członkostwa. W deklaracjach końcowych kolejnych szczytów NATO stwierdza się, że przyznanie Gruzji MAP pozostaje „integralnym elementem” procesu akcesji kraju do struktur euroatlantyckich. Oznacza to, że jedyną realną przeszkodą stojącą na drodze do gruzińskiego członkostwa w NATO pozostaje brak decyzji politycznej po stronie Sojuszu. W efekcie tworzy to przeciągający się stan „wiecznego oczekiwania/gotowości”. Mimo wciąż zacieśnianej współpracy militarnej nie ma większych perspektyw na przełom w postaci rozpoczęcia rozmów akcesyjnych.

Jedną z głównych przyczyn takiego stanu rzeczy pozostaje brak zgody w ramach samego Paktu co do strategii działania względem Rosji. To przede wszystkim we Francji i Niemczech nie ma chęci dalszego rozszerzenia na obszar poradziecki z uwagi na niechęć do prowokowania Rosji, która traktuje ten obszar jako tzw. bliską zagranicę. Z drugiej strony wydaje się, iż „wieczne oczekiwanie” na członkostwo związane jest także z brakiem integralności terytorialnej Gruzji i funkcjonowaniem na blisko 20% terytorium Gruzji separatystycznych parapaństw w Abchazji i Osetii Południowej.

Drzwi do NATO są przed Gruzją otwarte, jednak, jak argumentuje sam Sojusz, może stać się to wówczas, gdy przyjęcie nowych państw przyczyni się do wspólnego bezpieczeństwa i stabilności. Tym samym przyznano, że nierozwiązane kwestie terytorialne między Gruzją a Rosją i jej protektoratami są przeszkodą na dzień dzisiejszy nie do przezwyciężenia. W przypadku ewentualnego członkostwa Gruzji w NATO istotną rolę jest stan relacji Rosja–NATO. Poprzez poszerzenie Sojusz dąży do powiększenia strefy bezpieczeństwa i stabilności, co jednak jest odbierane przez Rosję jako naruszenie jej „strefy wpływu” i spotyka się z gwałtowną reakcją. Celem Rosji jest utrzymanie niestabilności i braku bezpieczeństwa na Kaukazie Południo-

⁵¹ *Zamrożone partnerstwo. Relacje Gruzja–NATO po szczycie w Brukseli*, <<https://www.defence24.pl/zamrozone-partnerstwo-relacje-gruzja-nato-po-szczycie-w-brukseli>>, dostęp 7 VII 2019.

wym, gdyż tylko wówczas może realizować swoje interesy. Tym samym perspektywa poszerzenia NATO o Gruzję jest niepewna i niewyraźna na dłuższy czas. Najprawdopodobniej Sojusz Północnoatlantycki w ostatnich latach zaprzepaścił szansę na poszerzenie paktu o Gruzję i Ukrainę, wykazując brak zdecydowania i otwartości⁵². Biorąc pod uwagę działania Rosji na Ukrainie (aneksja Krymu) i utworzenie kolejnych parapaństw w Doniecku i Ługańsku, kwestia normalizacji relacji z NATO na obszarze poradzieckim wydaje się trudna do wykonania.

Podsumowując, należy zwrócić uwagę na potencjalnie negatywne aspekty przedłużającego się oczekiwania Gruzji na formalne zaproszenie do NATO. Dotychczasowa współpraca z Sojuszem przynosi Gruzji szereg korzyści, jednak nie odpowiada ambicjom zarówno władz, jak i zwykłych obywateli. Dla nich podstawowym celem pozostaje pełnoprawne członkostwo w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Brak większych perspektyw na możliwość rozpoczęcia rozmów akcesyjnych coraz częściej jest jednym z głównych tematów podejmowanych w Gruzji przez rosyjską propagandę⁵³. Istniejący nadal w gruzińskim społeczeństwie duży potencjał oddziaływania mediów rosyjskojęzycznych może skutkować stopniową rewizją orientacji geopolitycznej Gruzinów.

Długotrwałe odwlekanie przyjęcia Gruzji do NATO może doprowadzić do spadku zainteresowania członkostwem w Tbilisi, co będzie jednoznaczne ze zmarnowaną szansą w kontekście przyszłości Kaukazu Południowego. Region ten charakteryzuje się dużym potencjałem konfliktogenności, sprzecznych interesów i zaszłości historycznych, a kluczową rolę w obecnym układzie sił na Kaukazie odgrywa przede wszystkim Rosja.

W przypadku strategii Sojuszu wobec Kaukazu Południowego konieczne jest przełamanie politycznych oporów i strachu przed Rosją. W chwili obecnej najbardziej pożądanym modelem współpracy NATO z Gruzją i sze-

⁵² James M. Goldgeier, *The Future of NATO*, Council Special Report No. 51, February 2010.

⁵³ *Droga przyjemność: NATO nie rozmieści bazy wojskowej w Gruzji*, <<https://pl.sputniknews.com/swiat/201703024941253-sputnik-gruzja-nato-baza/>>, dostęp 7 VII 2019; *Gruzja nie jest gotowa na wstąpienie do Unii Europejskiej?*, <<https://pl.sputniknews.com/swiat/2019052010423491-sputnik-gruzja-nie-jest-gotowa-na-wstapienie-do-unii-europejskiej/>>, dostęp 7 VII 2019; *Czy Gruzję czeka los Ukrainy?*, <<https://pl.sputniknews.com/opinie/2019062110604364-Sputnik-gruzja-tbilisi-protesty-ukraina/>>, dostęp 7 VII 2019.

rzej obszarem Kaukazu jest polityka „stabilizacji przez integrację”, wdrażana z sukcesem w regionie bałkańskim (członkostwo w NATO Słowenii, Rumunii, Bułgarii, Chorwacji, Albanii, Czarnogóry i Północnej Macedonii). Ten sukces powinien być przykładem dla NATO i wzorcem postępowania na Kaukazie. W przeciwnym razie w najbliższym czasie na Kaukazie będziemy mieli do czynienia z masowym rozczarowaniem procesem integracji euroatlantycznej, nową falą eskalacji „zamrożonych konfliktów”, odwrotem demokracji w stronę autorytaryzmów i ponowną dezintegracją tego obszaru, skutkującą długotrwałą niezdolnością do jakichkolwiek pozytywnych zmian.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- Ambasada RP w Gruzji objęła funkcję Punktu Kontaktowego NATO*, <<https://studium.uw.edu.pl/ambasada-rp-w-gruzji-objela-funkcje-punktu-kontaktowego-nato/>>.
- Brussels Declaration on Transatlantic Security and Solidarity*, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156620.htm?selectedLocale=en>.
- Chronology of Major Events of NATO–Georgia Cooperation*, <<http://www.mfa.gov.ge/Home.aspx>>.
- Czy Gruzję czeka los Ukrainy?*, <<https://pl.sputniknews.com/opinie/2019062110604364-Sputnik-gruzja-tbilisi-protesty-ukraina/>>.
- Droga przyjemność: NATO nie rozmieści bazy wojskowej w Gruzji*, <<https://pl.sputniknews.com/swiat/201703024941253-sputnik-gruzja-nato-baza/>>.
- European and Euro-Atlantic Integration*, <<http://www.mfa.gov.ge/Home.aspx>>.
- Georgia Train and Equip Program (GTEP)*, <<https://2001-2009.state.gov/r/pa/ei/pix/b/eur/18737.htm>>.
- Georgia Train and Equip Program (GTEP)*, <<https://www.globalsecurity.org/military/ops/gtep.htm>>.
- Georgian Leader Sees NATO Future, Seeks Tough Line on Russia*, <<https://www.apnews.com/d3a3cf2cfo8a4c2dbfebd2e4f18d393e>>.
- Gruzjanie jest gotowa na wstąpienie do Unii Europejskiej?*, <<https://pl.sputniknews.com/swiat/2019052010423491-sputnik-gruzja-nie-jest-gotowa-na-wstapienie-do-unii-europejskiej/>>./
- International Missions*, <<https://mod.gov.ge/en/mission#>>.

- National Security Concept of Georgia*, <<https://mod.gov.ge/en/page/70/national-security-concept-of-georgia>>.
- NATO Allies Sign Accession Protocol for the Future Republic of North Macedonia*, <https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_163078.htm?selectedLocale=en>.
- NATO–Georgia Relations*, <<http://www.mfa.gov.ge/Home.aspx>>
- Objęcie funkcji Punktu Kontaktowego NATO przez Ambasadę RP w Gruzji*, <https://tbilisi.msz.gov.pl/pl/aktualnosci/objecie_funkcji_punktu_kontaktowego_nato_przez_ambasade_rp_w_gruzji_?channel=www>.
- Prezydent: Polska wspiera aspiracje Gruzji ws. przynależności do NATO i UE*, <<https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art,705,prezydent-polska-wspiera-gruzja-ws-nato-i-ue.html>>.
- Prezydent: Wspieramy euroatlantyckie aspiracje Gruzji*, <<https://www.defence24.pl/prezydent-kontynuujac-dzielo-l-kaczynskiego-wspieramy-euroatlantyckie-aspiracje-gruzji>>.
- President Zourabichvili: More Europe, More NATO, and More Poland in Georgia!*, <<https://www.president.gov.ge/eng/pressamsakhuri/siakhleebi/salome-zurabishvili-meti-evropa,-meti-nato-da-meti.aspx>>.
- Regional Security in the South Caucasus: The Role of NATO*, <https://www.files.ethz.ch/isn/30299/02_Regional_Security_South_%20Caucasus.pdf
<https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2004_cornell-et-al_regional-security-in-the-south-caucasus.pdf>.
- Sekretarz generalny NATO: Mimo sprzeciwu Rosji Gruzja będzie w NATO*, <<https://www.defence24.pl/sekretarz-generalny-nato-mimo-sprzeciwu-rosji-gruzja-będzie-w-nato>>
- Solana Received Warmly in Georgia...*, <<https://jamestown.org/program/solana-received-warmly-in-georgia/>>.
- NATO Secretary General Javier Solana visits Moldova, Georgia, Armenia and Azerbaijan*, <https://www.nato.int/cps/en/SID-E1230A12-6594771C/natolive/news_25406.htm>.
- The Washington Declaration Signed and Issued by the Heads of State and Government Participating in the Meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999*, <<https://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-063e.htm>>.
- Zamrożone partnerstwo. Relacje Gruzja–NATO po szczycie w Brukseli*, <<https://www.defence24.pl/zamrozone-partnerstwo-relacje-gruzja-nato-po-szczycie-w-brukseli>>.

Государственность и безопасность: Грузия после «революции роз», <https://carnegieendowment.org/files/9601statehood_russian.pdf>.

LITERATURA

- Bartuzi W., Strachota K., *Reintegracja czy rekonkwista? Gruzja wobec Abchazji i Osetii Południowej w kontekście uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych*, „Punkt Widzenia OSW” 2008, nr 6, Warszawa 2008.
- Bodio T., *Wprowadzenie: Z badań nad przywództwem i elitami politycznymi Kaukazu*, [w:] *Kaukaz: transformacja przywództwa i elit politycznych*, red. T. Bodio, ASPRA-JR, Warszawa 2012.
- Chodubski A., *Kaukaz: legenda a rzeczywistość społeczno-polityczna regionu*, [w:] *Kaukaz: transformacja przywództwa i elit politycznych*, red. T. Bodio, ASPRA-JR, Warszawa 2012.
- Celikpala M., *Escalating Rivalries and Diverging Interests: Prospects for Stability and Security in the Black Sea Region*, „Southeast European and Black Sea Studies” 2010, vol. 10.
- Fedorowicz K., *Konflikty na Kaukazie Południowym jako czynniki destabilizujące rzeczywistość społeczno-polityczną*, „Studia Europejskie” 2015, nr 4.
- Gizicki W., *Cień Prometeusza... Problemy bezpieczeństwa w regionie Kaukazu*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2009, R. 7, cz. 1.
- James M. Goldgeier, *The Future of NATO*, Council Special Report No. 51, February 2010.
- Iskandaryan A., *Identities, Ideologies and Institutions. A Decade of Insight into the Caucasus: 2001–2011*, Caucasus Institute, Yerevan 2011.
- Jasiakiewicz A., *Problem Pankisi w polityce Rosji wobec Gruzji za rządów Władimira Putina*, [w:] *Kaukaz w dobie globalizacji*, red. A. Furier, Instytut Wschodni UAM, Poznań 2005.
- Kaukaz: transformacja przywództwa i elit politycznych*, red. T. Bodio, ASPRA-JR, Warszawa 2012.
- Kaukaz w dobie globalizacji*, red. A. Furier, Instytut Wschodni UAM, Poznań 2005.
- Khaindrava I., *Between the South Caucasus and the Black Sea, or between Moscow, Washington and Brussels? Georgia's Choices*, [w:] *Identities, Ideologies and Institutions. A Decade of Insight into the Caucasus: 2001–2011*, red. A. Iskandaryan, Caucasus Institute, Yerevan 2011.

- Kuca G., Grzybowski M., *System konstytucyjny Gruzji*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2012.
- Kuźniar R., *Droga do wolności. Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008.
- Materski W., *Gruzja*, Wydawnictwo Trio, Warszawa 2010.
- Materski W., *Zakaukazie – obszar rywalizacji pomiędzy Rosją, Turcją i Persją*, [w:] *Kaukaz w dobie globalizacji*, red. A. Furier, Instytut Wschodni UAM, Poznań 2005.
- Matusiak M., *Gruzińskie wybory. Między silnym państwem a demokracją*, „Punkt Wiedzenia OSW” 2012, nr 29.
- Muskhelishvili M., *Institutional Change and Social Stability in Georgia*, „Southeast European and Black Sea Studies” 2011, vol. 11, no. 3.
- Pliszczyńska O., *Polityka „niebezpieczeństwa” Gruzji*, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, Lublin 2010.
- Raś M., *Rosja jako konkurent Zachodu w regionie czarnomorskim*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2009, R. 7, cz. 1.
- Skubiszewski K., *Polska i Sojusz Atlantycki w latach 1989–1991*, „Sprawy Międzynarodowe” 1999, nr 1.
- Smite S., Tarkhan-Mouravi G., *Miłość Gruzji do kwiatów: rewolucja „zwiędtych róż”?*, „Wschodnioznawstwo” 2008, t. 2.
- Stępniewski T., *Geopolityka regionu Morza Czarnego w pozimnowojennym świecie*, Instytut Europy Środkowo-Wschodniej, Lublin–Warszawa 2011.

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono politykę Sojuszu Północnoatlantyckiego wobec Gruzji. Ukazano działania podejmowane przez NATO w kwestii członkostwa Gruzji w tej organizacji. Dokonano analizy wzajemnych stosunków i nakreślono dążenia Gruzji do uzyskania statusu państwa kandydującego do NATO oraz sprzeciw Rosji wobec prób poszerzenia NATO na Kaukazie Południowym. W artykule zaprezentowano gruzińską drogę do NATO i mechanizmy opóźniająca poszerzenie Paktu o Gruzję.

Słowa kluczowe: Gruzja, NATO, Kaukaz Południowy, bezpieczeństwo, stabilizacja.

SUMMARY

The article discusses the policy of the North Atlantic Alliance towards Georgia. It focuses on actions taken by NATO in the matter of Georgia's membership in this organization. The analysis of mutual relations, Georgia's aspirations to become a candidate country for NATO membership and Russia's opposition to attempts to expand NATO in the South Caucasus are presented. The article describes the Georgian way to NATO and the mechanisms delaying the enlargement of the Pact to include Georgia.

Keywords: Georgia, NATO, South Caucasus, security, stabilization.

KRZYSZTOF FEDOROWICZ

Politolog, dr hab., profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katedra Studiów Wschodnich. Zainteresowania badawcze: systemy polityczne państw poradzieckich, transformacja polityczno-ustrojowa na obszarze byłego ZSRR, konflikty etniczno-polityczne na obszarze Kaukazu Południowego, państwa nieuznawane (Górski Karabach, Abchazja, Osetia Południowa), polityka wschodnia Polski, polityka zagraniczna państw poradzieckich. Autor pierwszej w Polsce publikacji naukowej poświęconej transformacji systemu politycznego Armenii (*Transformacja ustrojowa w Armenii w latach 1991–2016*, Poznań 2017).